

מראי מקומות- סנהדרין ג'

הוא תמוה [ולכאור' כוונתו, דאפי' אם עירוב פרשיות כתוב כאן, הרי מ"מ למדין מהא דבצדק תשפוט עמיתך דבחד סגין], וביאר דכוונת רש"י לפרש למה ס"ל לר' אחא דבחד הדיוט סגי, ולזה ביאר דס"ל לר' אחא דאין עירוב פרשיות כתוב כאן, משא"כ למאן דס"ל עירוב פרשיות, ס"ל דבעינן עכ"פ חד מומחה [אולם עדין ק"ק, מנ"ל לרש"י דר' אחא ס"ל דבחד הדיוט סגי, דלמא באמת צריכין מומחה, וצ"ע].

(ד) **אי אפשר דלית בהו חד דגמיר- ע' בשיעורי ר' שמואל** (כ"ה) שהביא מה שנח' הראשונים בזה, דהרא"ש פסק דסגי בחד דגמיר, אף דהשאר אינם גמירי, והטור (חו"מ סי' ג') כ' בשם הרמ"ה דבעינן שיהיו כל ג' גמירי. והביא מהב"ח דהרא"ש ס"ל דגם לרבא, דס"ל דבעינן ג' מן התורה, תיקנו דסגי בחד דגמיר, והרמ"ה ס"ל דדבר זה תלוי ברבא ור' אחא, דלפי רבא צריך ג' דגמירי, ולפי ר' אחא סגי בחד דגמיר, וקיי"ל כרבא (וע"ש בב"ח דהאריך למה לא הביא הגמ' דזהו נפק"מ בין רבא ובין ר' אחא). ותמה ר' שמואל על שי' הרא"ש, איך שיך לומר בשי' רבא דיצטרף א' שאינו גמיר, הרי אינו דיין בכלל, והניח בקו'. **וע"ש עוד** שהביא מה שהוכיח הקצות (ל"ו, ז') מסוגיין, דלא אמרי' בדיינים דנמצא א' מהן קרוב או פסול דפוסל כל הדיינים, דלכאור' אם השאר דלא גמירי פסולים מן התורה, הם פוסלים גם הא' דגמיר, אע"כ דבדיינים לא אמרי' הך פסול. ודחה ר' שמואל דאין רא' מכאן, די"ל דמי שלא גמיר אינו "פסול", אלא דאינו דיין בכלל, ולכן אין שיך לפסול שאר הדיינים (וכזה אי' ג"כ בקהלות יעקב סי' ב' ליישב ראית הקצות). **וע"ש עוד** מה שצייד לתרץ בדר' אחא, די"ל דהתקנה דצריך ג' אינו דעכשיו הג' הם דיינים, אלא דצריך להיות ב' בצוותא עם הדיין, אבל באמת רק הגמיר הוא הדיין, אלא דדחה זה, דהא לשי' הרא"ש גם רבא ס"ל דסגי בחד דגמיר, אף דודאי צריך ג' דיינים [וצ"ע בדבריו שם, דמשמע דס"ל דלתי' א' א"ש, אף דלכאור' זה ג"כ ק' כנ"ל לדעת הרא"ש, דאם מי שאינו גמיר אינו דיין בכלל, א"כ איך דנים, הרי לרבא צריכים ג' דיינים מן התורה, וצ"ע]. **וע"ש בשר"ש** (אות כ"ז) שהביא מהשער משפט (י"ח, א') שהביא מהשכות יעקב דס"ל דלשי' הרא"ש

(א) **כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין- ע' במהר"ם** שדייק מדברי תוס' (ד"ה שלא) דס"ל דשלא תנעול דלת ושליחותיהו קא עבדינן דבר אחד הם, דהיינו, דמשום שלא לנעול דלת בפני הלוויין, תקנו חז"ל דבאיזה מקומות שליחותיהו עבדינן. אבל דייק מרש"י לקמן (יג: ד"ה למידן) דלא כן, אלא דבשאר דיני ממונות (חוץ מקנסות) לא בעינן מומחין. דהיינו, דהיכא דיש חסרון כיס, משום נעילת דלת תקנו שלא בעי מומחין, והיכא דאין שיך בו חסרון כיס, דבזה אין שיך נעילת דלת, מ"מ אי"צ מומחין משום דשליחותיהו קא עבדינן, אלמא דס"ל לרש"י דב' דברים נפרדים הם.

(ב) **אלא מעתה טעו לא ישלמו- פרש"י, דהו"ל** כמומחין, וכל המומחה לב"ד, אם טעה פטור. והק' החי' הר"ן, אולי לא עשו חכמים אותם כמומחין לענין תשלומין. ותי' דמה שהדיינים הכשרים מן התורה פטורין מלשלם, היינו משום שאין דיינים למעלה מהם (ע"ש מה שהק' עוד, דמכח קו' זו בא לתירוץ זו), וא"כ מאחר דחז"ל נתנו לאלו דין דיינים, א"כ מסתבר שגם הם יהיו פטורים מלשלם.

(ג) **מדאורייתא חד נמי כשר- כ' ר' חננאל** דמדאורייתא חד כשר, ורק דצריך שיהא מומחה. אולם ע' ברא"ש (א') שכ' דמדאורייתא חד כשר ואפי' הדיוט. אולם ע"ש שכ' דמדרבנן בעינן ג', ובג' ודאי יהי' עכ"פ א' דגמיר או ששמע או קרא בספרים ויודע סברות הדינים (ומשמע קצת דדבר זה מעכב מן התורה אף בהא', דצריך שיהא עכ"פ גמיר, וכו', ויש לדחות). **וע' בנתיבות** (ג', א') שהביא דשי' הרמב"ם הוא דמדאורייתא בחד סגי, אלא דצריך להיות מומחה, וכשי' ר"ח. וביאר דהרמב"ם ס"ל דאף דלמדין מבצדק תשפוט עמיתך דבחד סגי, מ"מ עדיין קיי"ל כמ"ד דיש כאן עירוב פרשיות (וכמש"כ תוס'), וא"כ צריך מומחה מדכתיב לפנייהם ולא לפני הדיוטות. ובזה ביאר מש"כ רש"י (ד"ה מדאורייתא) דס"ל לר' אחא דאין עירוב פרשיות כאן, דלכאור'

(ז) **שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצופי-הק' הרא"ש (ג'), במה מיירי, אי קיבלום עליהם, א"כ למה נקרא ב"ד חצופי, ואי דלא קיבלו עליהם, אלא שדנו אותן בעל כרחן, א"כ למה דיניהן דין, הא אפי' שמואל מודה דלזה צריך ב"ד של ג' או יחיד מומחה. ותי' דמיירי כגון שאמרו דונו לנו כמו שנקראים דיינין מן התורה, וחידוש לנו שמואל דבכה"ג הוי דיניהם דין, משום דאין עירוב פרשיות כתוב כאן, אלא דמ"מ נקרא ב"ד חצופי.**

דסגי בחד דגמיר, היכא דהב' אחרים מחייבים והגמיר פוטר, אזלי' בתר רוב כנגד הגמיר. ופליג עליו השער משפט, דא"כ אזלי' בתר דיינים שאינם גמירי, ולא היינו דיינים, ולכן הוא ס"ל דאזלי' בתר החד דגמיר (ומבואר דס"ל דאין להם דין ב"ד, רק שהם שם רק להיות אצל הדיין כדי שיהי' ג'). והק' ר' שמואל על השע"מ, דהא הרא"ש ס"ל כן בש"י רבא ג"כ, דס"ל דבעינן ג' מדאורייתא, וא"כ ע"כ ס"ל דהב' אחריני חלק של הב"ד הם, וצ"ע.

(ח) **ואין דורשין תחילות-פרש"י, למניין, דלגופי' אתא דלבעי מומחין, דאלהים לשון גדולה ורבנות. והק' תוס', הא מסיק דכ"ע אין דורשין תחילות, ור' יאשי' אמר לך דא"כ דלא בא למניינא הו"ל למכתב אל השופט, וא"כ אף בדדרך כלל אין דורשין תחילות, כאן דרשינן. ולפי רש"י תמוה, הרי כל מה שאין דורשין תחילות כאן, הוא גופא משום דכתיב אלהים, וא"כ מה שייך לומר דא"כ הו"ל שופט. ולכן פי' תוס' דהוי כמו דאמרי' בעלמא דנח' אם דורשין תחילות או לא, דהוי שאלה בהרבה מקומות שיש מנין של פסוקים, אם מונים הראשון או לא. וכ' הר"ן דרש"י ס"ל דגם שופט משמע מומחה, וא"כ אין חילוק בין מש"כ אלהים ובין אם הי' כ' שופט, וא"כ שפיר דרשה ר' יאשי'.**

(ה) **איכא ביניהם דאמר שמואל, שנים שדנו דיניהן דין-יש לעי', הא לעיל אמר ר' אבהו דשנים שדנו אין דיניהם דין, וא"כ לכאור' לא הי' צריך הגמ' להביא הא דשמואל, והי' שייך לומר דאיכא ביניהם הא דר' אבהו, רבא אית לי' ר' אבהו, ור' אחא לית לי' דר' אבהו. ותי' הר"ן בשם רש"י בקצת פירושיו, דהא ר' אחא ג"כ יכול לסבור כר' אבהו, דיכול להיות דנהי דמדאורייתא חד דיין כשר, מ"מ מדרבנן אפי' שנים שדנו אין דיניהם דין. אבל שמואל דס"ל דשניהם שדנו דיניהם דין, זה ודאי שייך להיות רק אליבא דר' אחא, ולא אליבא דרבא. וע' במה שהק' הר"ן עליו, והר"ן עצמו כ' דאה"נ, הי' יכול לומר דנפק"מ הוא כדר' אבהו, אלא דכיון דכבר הזכיר הא דר' אבהו, כאן הביא הא דשמואל.**

(ט) **אימר דשמעת לי' לר"י בסנהדרי גדולה דכתיבי קראי-הק' החי' הר"ן, ומה בכך דכתיב כן בקראי, לימא דאין ב"ד שקול וממילא צריכין ע"א (ומהא דלא אמר כן, הוי ראי' דס"ל דשייך להיות ב"ד שקול). ותי' דה"מ היכא דמניינא לא כתיב בהדיא בקרא, כגון וסמכו שנים זקנים שנים, וכו', אבל במה שהוא מנין מפורש בתורה לא אמרי' כן.**

(ו) **שנים שדנו דיניהן דין-יש לעי', הא אין ב"ד שקול, ולכן מה שייך לומר דשנים שדנו דיניהן דין. וע' בשיעורי ר' שמואל (אות ט"ו), דביאר דשמואל ס"ל דגם אחד כשר, והיינו דלא בעינן שם ב"ד לדון, וא"כ לא שייך הכלל בזה דאין ב"ד שקול. אולם ע' בקהלות יעקב (ג') שהביא מהשער משפט (י"ח) דהוכיח מהא דלא קיי"ל כשמואל דסבירא לן דהדין דאין ב"ד שקול מעכב בדיעבד, ואפי' אם יהי' ב"ד של ד' או ו' פסול. ובאמת כבר מצינו כזה בחי' הרמב"ן בגיטין (לב:), דכ' "וקיי"ל בעלמא שנים שדנו אין דיניהן דין, דבכל מילתא דחיוב ופטור אין ב"ד שקול", ונראה מדבריו דאה"נ, שמואל לא ס"ל דכלל גמור הוא דאין ב"ד שקול.**

(י) **וסמכו שנים זקני שנים, ואין ב"ד שקול-הק' המרגליות הים (כ'), מה שייך לומר אין ב"ד שקול בענין סמיכת זקנים ועריפה, וכדו', הרי אין צריכין לדון כלל, וא"כ מה לי אם הם שקולים. וכ' דמשמע מדברי רש"י דבא ליישב זה, דכ' דסתם זקנים ב"ד משמע, דהיינו דהתורה חידש דצריכים להיות להם דין ב"ד, אף דאינם דנים על כלום, ולכן צריך**

ממונא (ולענין נפשות) לא מהני. והק' בשיעורי ר' שמואל (מ'), דהא כל המקור לדין רוב הוא מאחרי רבים להטות, וזה מיירי בדיני נפשות, ואם רוב גרוע לא מהני בדיני נפשות, א"כ מהו המקור דאזלי בתרה כלל, אף בדיני איסור, וצ"ע. ובתוס' בב"ק

(כז: ד"ה קמ"ל) תי' קו' תוס' דגבי דיינים שאני, דחשיב מיעוט דידהו כמאן דליתא. ובביאור תירוצו, כ' הקונטה"ס בשם הגט פשוט (להר"מ חביב) דכיון דאמרה תורה אחרי רבים להטות, א"כ כיון דהרוב אומרים שזהו הפסק דין, א"כ שוב אין שייך לומר דקים לי' כהמיעוט, דעכשיו המיעוטים מבטלים דעתם ומוציאין הממון עם הרוב (וזהו כוונת תוס' דב"ד מפקי' הממון מיני', דהיינו כל הב"ד). ואי"ז דומה דמוכר שור לחבירו ונמצא נגחן, דשם הרי יש מיעוט שיכול לסמוך עליו, ולומר דאולי אתה מהמיעוט. וע"ש שהאריך להק' ע"ז, ובעצמו ביאר כוונת תוס' באו"א, דהא דס"ל לשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב, היינו דאין כח בהרוב להוציא מן המוחזק. אבל כוונת תוס' לומר דכח ב"ד עדיף, דיש להם כח להפקיע ממון ממוחזק, וכיון דכח ב"ד עדיף, א"כ שוב הו"ל כדבר שאין בו חזקת ממון כלל, ובכח"ג גם שמואל מודה דאזלי בתר רוב. וע"ע בחי' הגר"ח על הש"ס דהאריך בביאור דברי התוס', ות"ד הוא דבאמת יש ב' דיני רוב דנלמדים מב"ד, הדין דהיכא שיש ספק הולכין אחר הרוב, דהא בב"ד יש ספק עם מי האמת והדין הוא דאזלי בתר רוב. ועוד, יש ללמוד משם דין דרובו ככולו, שהרי לא סגי בהא דרוב ב"ד פוסקין כזה, הרי צריכין כח של כל הב"ד. ולכן ביאר דאין שייך לדמות ספק רגיל לספק של ב"ד, דבשלמא בספק של ב"ד, אין שייך לומר דמוקמינ' בחזקת ממון, דהא בסנהדרין אמרי' רובו ככולו, ואי"ז כח של רוב דמפקיעין הממון, אלא כח של כל הב"ד (ומ"מ יש ראי' משם דאזלי בתר רוב אף מספק, דהא מכח מה דאזלי בתר רוב הוא דמכח זה אנו אומרים דהדין לאמיתו עם הרוב, וכיון שהדין עם הרוב, שוב אמרי' דרובו ככולו, וממילא כל הב"ד פוסקין כן).

(ד) **אלא מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה מאה וארבעים - כ' תוס'** דמסנהדרי גדולה פריך

להיות דאין שקולים. ובאמת כבר הק' תוס' ביבמות (קא.) כקו' זו, ותי' דלענין סמיכה שייך מח' אם בעינן כל כוחו, וא"כ י"ל דשפיר צריכין ב"ד, כדי להכריע הדין. ועוד כ' דבעינן ראוי לב"ד אין ב"ד שקול [ולכא"ו זהו על דרך תי' המרגליות הים].

(יא) **אלא הא דתנן ב' אומרים זכאי וא' אומר חייב זכאי וכו' - פרש"י**, דזהו דלא כר' יאשי', דאילו לר' יאשי' צריך שיהא דעת כולם מסכמת, כיון דשלשה נלמד מקראי. והק' הר"ן, דלמא לעולם ר' יאשי' הוא, ומה שהוא זכאי הוא משום שאין דעת כולם לחיוב, וא"כ א"ש מתני' כר' יאשי'. והביא מהבעה"מ לתרץ דאח"כ, הקו' מסיפא, דשניהם אומרים חייב הדין הוא דחייב. והוא תי' דזכאי דרישא משמע זכאי לגמרי, ואילו אם הי' זכאי משום שאין דעת כולם לחיוב, אז הי' הדין דיכול התובע להביאו לב"ד אחר ולחייבו שם, משא"כ עכשיו דזכאי ממש הוא, אינו יכול שוב לחייבו.

(יב) **ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא, דיני ממונות לא כש"כ - הק' הר"ן**, נימא דיו, וכשם שבדיני נפשות בעינן ב' מחייבין יותר מהזכאין, נימא ה"ה בדיני ממונות בעינן ב' להכריע (ואין ללמוד מהא דמזכין בדיני נפשות ע"פ א', דזהו קולא של ספק נפשות). ותי' דשפיר למדין מדין חיוב דיני נפשות, אבל כיון דמה שהוא חוב לזה הוא זכות לזה, א"כ איננו יכולין ללמוד מדיני נפשות אלא דהולכין אחר הרוב, וכיון שהולכין אחר הרוב, אזלי בתר א', כיון דחוב לזה הוא זכות לזה.

(יג) **דיני ממונות לא כש"כ - הק' תוס'**, א"כ נילף ק"ו מדיני נפשות שילכו בדיני ממונות בתר רוב, כמו דיני נפשות. ותי' דמה דאמרי' דאין הולכין בממון אחר הרוב, היינו רק ברוב גרוע (ומבואר דאח"כ, ברוב גמור דאזלי בתרה בדיני נפשות, אזלי בתרה גם בדיני ממונות). ובביאור דברי תוס', כ' השב שמעתתא (ד', ו') דמה דרובו דובני לרדיא, אי"ז רוב של טבע, אלא רוב מיוסד על פי מה שאנשים נוהגים, ורוב כזה אינו רוב גמור, ולכן הגם דמהני לענין איסורא, אבל לענין

שפיר, כיון דע"א כתיבי, אבל מסנהדרי קטנה
דכ' כתיב בהו ותו לא, א"כ אמרי' דכ' בגמר
דין כתיב, א"כ לכאו' בל"ט סגי. וכבר תמה
המהר"ם שי"ף, דהא כיון דדרשי' מהא דעדה
שופטת ועדה מצלת, א"כ מבואר בקראי
גופייהו דלא בעינן כ' לגמר דין, ובאמת הק'
הר"ן באופן זה, ודברי תוס' צ"ע. ולגבי עיקר
הקו' שהק', כ' הר"ן דצ"ל דלא דק, ואגב
סנהדרי גדולה נקט סנהדרי קטנה, והוסיף
דע"כ לא דק, דהא הגמ' הזכיר מ"ה, והי'
בעצם צריך לומר ל"ט.